

КУЛЬТУРНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВИКЛИКИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Петрушенко О.П.

Д.філос.н., доц.кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін
ВПНЗ «Львівський медичний університет»

Анотація: Тези присвячені культурній глобалізації та проблемам, які виникають у процесі її розгортання (сумісність певних культурних патернів, самоідентичність, трайбалізація). В процесі активної глобалізації спочатку простежувався рух з Заходу на Південь та Схід; у ХХІ столітті бачимо зворотній активний рух – зі Сходу та Півдня на Захід. Виникає проблема можливості досягнення рівноваги між цими двома рухами (потоками)

Ключові слова: глобалізація, трайбалізм, самоідентичність, культурний артефакт.

Abstract: These papers focus on cultural globalization and the issues that arise as it unfolds (the compatibility of certain cultural patterns, self-identity, and tribalization). During the process of active globalization, a movement from the West to the South and East was initially observed; in the 21st century, we are witnessing an active reverse movement—from the East and South to the West. This raises the question of whether it is possible to achieve a balance between these two movements (flows).

Keywords: globalization, tribalism, self-identity, cultural artifact.

Термін глобалізація з'являється у 80-х роках ХХ століття і фіксує процеси, які відбуваються у сучасному світі. Глобалізація охоплює різні сторони життя суспільства – економіку, політику, соціальні процеси. Взаємодія різних країн і регіонів є безумовно позитивним явищем, оскільки діалог дозволяє передавати досвід, уникати непорозумінь, доповнювати знання [3]. Проте, незважаючи на тривале існування цього процесу, його осмислення, особливо у тих сферах, які стосуються антропологічної проблематики, залишається далеким від завершення.

Соціологічна література вже відзначала, що глобалізація у сфері культури стикається з низкою проблем. Безумовним досягненням глобалізації у сфері культури та соціального життя можна вважати розвиток і розповсюдження освіти та освітніх програм – починаючи з грамотності населення планети (на сьогоднішній день рівень грамотності дорослого населення планети віком від 15 років становить приблизно 88% - дані з відкритих джерел) і закінчуючи різними напрямками вищої освіти, творчою та інтелектуальною діяльністю. Очевидним є також прогрес у сфері медичного обслуговування населення, забезпечення певних стандартів щоденного життя (житло, транспорт, доступність фінансових установ). Проте у сферах, пов'язаних з життям окремої людини, її долученості до культури, знання мов, знайомства зі світовою музикою, літературою, кінематографом, образотворчим мистецтвом складаються певні дисонанси та проблематичні ситуації.

Почнемо із визначення міжнародних мов, тобто тих мов, які найбільш поширені на планеті. На сьогоднішній день ООН визначила такі мови: англійська (18,5 % населення землі), китайська (мандарин) (14,5 %), іспанська (6,9%), арабська (3,5%), французька (3,5%), російська (2,5%). Порядок та проценти можуть відрізнятися у різних списках, оскільки одна людина може володіти і арабською, і англійською. Проте у жителів Європи відразу виникає питання – як можна не брати до уваги німецьку мову, якою у Європі говорять жителі Німеччини, Австрії і частково Швейцарії. У культурному контексті – це мова Гете і Шиллера, німецької класичної філософії та З. Фрейда, віденського гуртка, тощо. Разом з тим на європейському континенті англійська мова історично була присутня хіба що у Франції, а німецькою користувалися у Австрійській та Російській імперіях. Самі ж німці у себе вдома теж не поспішають розмовляти з іноземцями англійською, не кажучи вже про арабську чи китайську. Тому можна стверджувати, що реальне культурне життя певних регіонів не поспішає підтримувати міжнародні домовленості, навіть якщо вони спираються на цифри і факти.

Іншим напрямком, де культурна глобалізація зустрічає несподіваний опір, є освіта та розвиток науки. Деякі представники азійських та африканських етносів, зауважуючи відмінності між європейськими та неєвропейськими стандартами знань, особливостями наукових підходів та практичного застосування знань (наприклад, у сфері медицини, астрономії, будівництва) вважають конструктивним прагнення поєднання європейського та місцевого підходів. Проте ХХІ століття знає і демонстративні виступи представників цих регіонів проти «не нашої» європейської та американської науки. Від них чуємо заклики відмовитися від існуючої науки і створити свою азійську чи африканську науку. Так, деякі представники такої течії – Гурміндер Бхамбра, Далія Гебріал, Керем Нішансіоглу говорять про «євроцентричні форми знання» та «епістемологічний авторитет, приписаний лише західному університету як привілейованому центру виробництва

знання».[1, с.85]. Тобто йдеться про те, що азійським (та африканським) країнам слід створювати свої пізнавальні схеми, не приймаючи ті алгоритми, які пропонує сучасна європейська та американська наука.

Слід визнати, що певні обставини можна трактувати як аргументи на користь такої точки зору. Якщо говорити про східну традицію лікування за допомогою ігловолокування, то західна медицина, досліджуючи її, прийшла до висновку, що точки для акупунктури – це нервові вузли, які західна наука відкрила через анатомування людського тіла. Східна ж традиція не дає вичерпних пояснень, чому треба використовувати саме ці точки, і просто посиляється на авторитетні тексти.

Виходить, що Захід вже пройшов через недовіру до Сходу і намагається опанувати східні надбання та технології за допомогою власних мисленнєвих схем. Тепер Схід висуває такі ж претензії, але формулює їх як завдання, пов'язане з відкиданням пізнавального досвіду Заходу.

Дану ситуацію можна пов'язати з явищем, яке фіксують сучасні соціологи, осмислюючи процеси глобалізації – трайбалізацією [2, с.40]. Термін походить від англійського слова *tribe*, що в перекладі означає *плем'я*. Певні соціальні групи не приймають глобалізацію, і прагнуть або повернутися до своїх витоків, або не піддаватися впливу глобалізації – читати твори виключно своїх авторів, вживати традиційну їжу, облаштовувати житло у традиційному дусі. Я посиляюся на роботу англійською дослідниці, яка пише про прояви трайбалізації серед англійців, але вище йшлося про трайбалізацію серед представників азійців. Тобто даний процес охоплює різні регіони, і, як це не парадоксально, але антиглобалістичний теж набуває глобалістичного характеру.

Можна простежити ще одну цікаву тенденцію. У XVII-XX століттях Захід намагався рухатися на Схід і приносити туди елементи своєї культури та свого способу життя і розуміння життя (згадаймо твори Р. Кіплінга). В сучасних умовах Схід намагається рухатися на Захід, причому цей рух чітко спитається на комерційний підхід. Якщо раніше Європа була рада одержувати зі сходу шовк і парцеляну, то в наш час китайські товари є дуже різноманітними, і вони успішно конкурують з тим, що виробляють європейці. Це ж стосується і фармацевтичних препаратів з Індії, і кінофільмів з Індії та Японії, і будівництва (найвищі хмарочоси знаходяться у Малайзії та ОАЕ), яскравих відеосюжетів в інтернеті, цифрової платформи Тік Ток.

Висновки. Отже можна стверджувати, що Європейський рух на Схід і Південь в процесі глобалізації з одного боку, бумерангом вертається на Захід, при цьому створюючи вже тут культурологічні проблеми (наприклад, чи можна бути ревним християнином і при цьому займатися йогою), а з іншого – зустрічає опір у різних регіонах, в тому числі і на Заході, де свого часу азійські, африканські та індійські артефакти радо включали в інтер'єри як екзотичні, а тепер воліють зберігати власну автентичність. Тому перспектива глобалізації вірогідно не співпадає з

описами майбутнього у творах європейських фантастів другої половини XX століття, де ми можемо споглядати картину існування єдиної земної цивілізації.

Література

1. Плакроуз Г., Ліндсей Д. Цинічні теорії про гендер, расу та ідентичність, і чому вони згубні для нас усіх / Гелен Панкроуз, Ліндсей Джеймс. – К.: Наш Формат, 2022.. – 368 с.
2. Фокс Кейт. Спостерігаючи за англійцями Текст / Кейт Фокс ; пер. з англ. Марти Госовської. – Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. – 608 с.
3. Харарі Ювал Ной. 21 урок для 21 століття / Ювал Ной Харарі. – К. : BookChef, 2022. – 416 с.